

Q. K. 356, 34.

X 1904702

II S
6

JOH. DANIELIS GEIER
Doctoris, Præsidi Fridericiburgensis ac Man-
heimensis Medici ELECTORALIS PALATINI,
ac Academici Curiosi

SCHEDIASMA,

DE

MONTEBVS

CONCHIFERIS

AC

GLOSSOPETRIS

ALZEIENSIBVS,

AD

VIRVM

*AMPLISSIMVM atq; EXCELLEN-
TISSIMVM*

D. N. D. GEORGIVM FRANCVM

Archiatrum, Professore atq; Academicum
Curiosum longe Celeberrimum.

FRANCOVRTI ET LIPSIAE,
PROSTAT APUD GEORG. HEINR. OEHRLINGIUM,
EXCUDIT JOH. ZACH. NISIUS.
M DC LXXXVII.

AMPLISSIME DOMINE!

Venerem Anadyomenen omnium deliciarum ac voluptatum Deam illam elegantissimam antiquissimi fabularum conditores non solum è spuma maris ortam, sed & conchæ Margaritiferae, mirabilissimo pariter ac elegantissimo naturæ operi, invehentem finxere, nihilque omisere, quod illius formositati non majorem afferret splendorem, hocque ipso demonstravere, eam tanquam matrem foecundissimam maris quoque Dominam esse potentissimam; digna Venus tantæ æstimationis, digna quæ cœruleis insurgat fluctibus, at neutiquam

nostra potuit considerare concha.

Siquidem non è mari sed è terræ cryptis eruimus, non politas neque pictas, non diversi colores neque Cytheriacas, sed crudas, crassissimæ materiæ prolem simillimam, adeò ut indignas æstime-

A 2

mus,

mus, quæ offerantur Deæ venustissimæ; permitte, VIR AMPLISSIME, ut tibi dem, siquidem etiam circa minutissima naturam esse solertissimam, ipsemet nosti. Neque forte credas, me Imperatoris Caligulæ ad instar cum conchis velle certamen tentare, aut de decori duces me otiosum cum pueris conchylia legere velle, quum potius in confesso sit, Illustres viros, Lælium & Scipionem, Romanos, idem fecisse, de quibus Crassus orator apud CICER. *de Oratore* 2. l. 4. ita loquitur: Non audeo, inquit, dicere de talibus viris, sed ita solet narrare Scævola, conchas eos & umbelicos ad Cajetam & Lucrinum legere consuevisse. Concede igitur, AMPLISSIME DOMINE, ut inexhaustæ eruditionis Tuæ mari profundissimo viles addam conchulas, cum ipse Oceanus non semper purpura tinctus niteat aut coralliis & unionibus superbiat, sed & levioribus conchulis spongiosis fruticibus aliisque cœnosis, neque etiam vel Rhenum vel Istrum fluvios fovet solum, sed pariter rivulos in se recipit, utut nil nisi aquam tribuentes. Ego mihi plane persuadeo magnum hisce conchulis adventurum decus, si hancce descriptionem earum facili vultu aspicias.

TRA-

Genus Concha Ostraceae partem simā exhibens

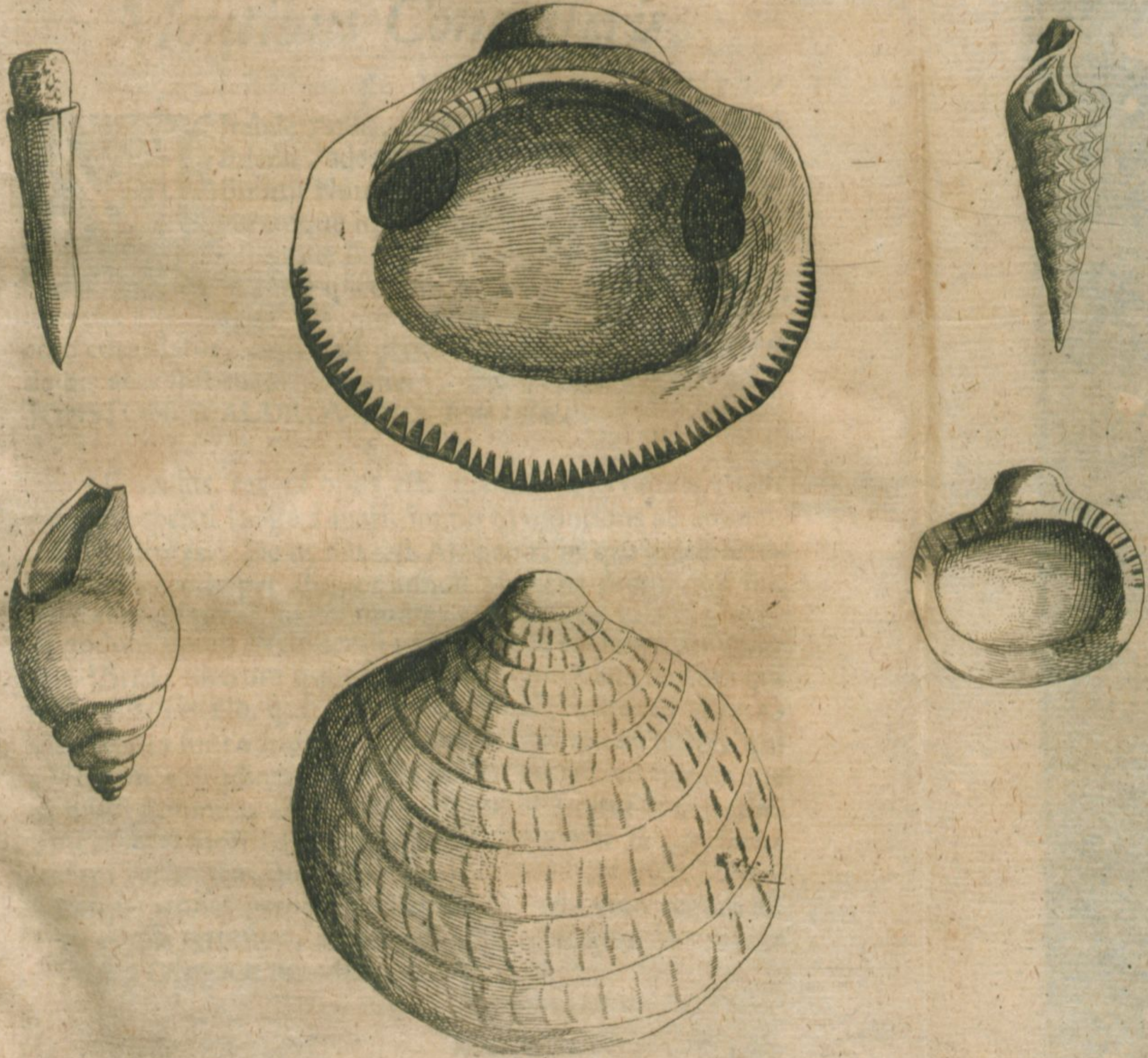
Genus Concha ostraceae. partem gibbā exhibens

Aterum gen. Concharum ostracearum Alzeiensium
Ad Tr. 2 tract. 1 S 2

Genus Concharum Crotaceum Weinheimense.

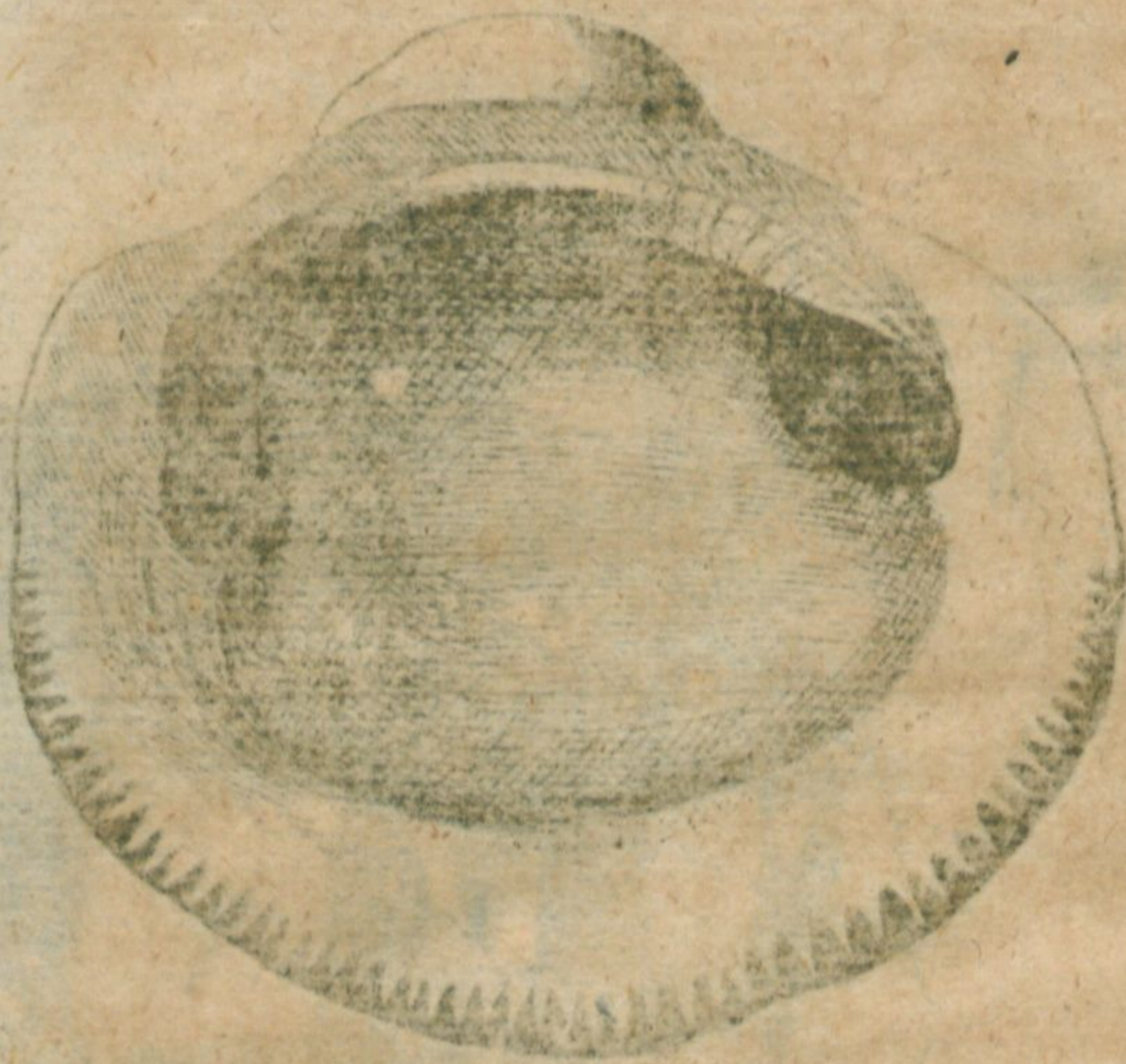

Glossopetra Honheimenses et Alzeiensis

Glossopetra monstrosa

Genus Concharum, Pectenium, Wierbarmen

TRACTATIO PRIMA.

De

Montibus Conchiferis.

§. I.

Mirabile variarum concharum in mari qui considerat, adeo affabre factum opus, statim summi Numinis agnoscat providentiam, naturamque in fingendis illis solertissimam, ipsamque litus nitore concharum superbiens statim rapiet eum in admirationem. Ortas illas esse à sale, nemo est, qui dubitat, quod opifice animalculo coagulatur, atque ad perfectionem promovetur, ideo de his non instituum sermonem, sed lectorem remitto ad JONSTON. & ALDROVAND. *l. de testac.*

§. 2.

Mirabilius revera opus est, quando observamus etiam Ansa scribendi. conchas reperiri longè à mari, immo in montibus ab animalculo destitutis. Sic in diocesi Alzejana, in qua gratia Serenissimi Electoris per aliquot annos Medicus ordinarius fui, inter alias gemmas inveni montes conchiferos varios, quemadmodum unum Weinhemii prope Alzei nomine, der Muffel Berg / alterum qui est ad cœnobium Sion / tertium qui est in districtu illo, qui vocatur im Thal; quorum viscera adeo referta sunt varietate concharum, ut mirari liceat, qui ad tantam altitudinem montes possint excrecere, horumque omnium summitas adeo fertilis est, ut & feratur & metatur. Toti aliis arenosi fere sunt, concharumque in se continent tantam varietatem, quantam fere describit PLIN. *l. 9. c. 33.* præsentisque icones partim exhibent. Materia vero harum est duplex, alia terrestris, calci similis, alia ostrearum aut matris perlarum splendori accedit.

A 2

§. 3. Si-

bis, quæ ab illo lacu dicta fuit *Alzey* quasi *Altsee*: Similia enim legimus exempla apud *PLIN.* ubi flumina exiccata & post ibidem talia inventa fuere; hocque ut magis fit verisimile, argumenti loco assumunt, quod vix ad duorum pedum altitudinem liceat terram fodere, aqua statim apparente.

§. 6.

Alii aliam fovent opinionem atque arbitrantur, esse reliquias diluvii, cum non possint sibi imaginari, eas accidentaliter & solo lusu naturæ provenisse, insuperque in media interioris conchæ parte conspiciatur, non secus ac in ostreis, locus, qui indicat animal ibidem infedisse, quo opifice fuit extracta, uti etiam hodie in omnibus marinis ac fluviatilibus videre licet. Hujus Sententiæ acerrimus defensor est *MENZEL.* *d. lap. Bonon. f. 2. c. 3.* qui in agro Bononiensi prope montem Paternum in scopulo castri *Sparenbergs* / juxta Colmariam Alsatia, inque silicibus maris Balthici invenit similes conchas.

An à diluvio?

§. 7.

Neutra harum opinionum placet: & quoad primam, respondeo, esse allusionem nominis, quæ nil certi hac in parte affert, præcipue cum hæc urbs *Alzeja* jam tempore Romanorum fuerit extracta, à Franconibus & Normannis devastantibus Galliam occupata, destructa, postea vero rursus ædificata, nunquam tamen etiam in antiquissimis libris *Altsee* fuit scribta, sed potius *Alzey*, *Alceia*, *das Alzheimer Gôw* / *Alzheim* nuncupata fuit, uti etiam legimus *ap. AVENTIN.* ac ita hanc opinionem, utpote soli etymologiæ urbis superstructam, non agnoscimus.

De urbe Alzei.

§. 8.

Secunda majoris est momenti, duasque rationes infert. **I.** Quia non credibile est, à luxuriante natura fuisse confecta hæc concharum simulacra, quæ nunquam sine medio conveniente agit, cujus hic locus, utpote aqua & animalculo destitutus plane expers est, quæ tamen requiruntur ad generationem concharum, ideoque non credibile est, eas de novo hic gene-

Negatur Menzeli sententia.

generari, sed remansisse à tempore diluvii huc usque. 2. Con-
firmant hanc sententiam navo illo, cui spondylus insidet (de
quo v. Cl. CALCAGNINUS l. V. ep. 10. p. 166.) arbitran-
tes, esse sat probabile indicium animalis opificis. Verum re-
spondeo, multa dubia infringere hanc sententiam. 1. Quia non
potuit fieri, ut tempore diluvii conchæ illæ ita congregaren-
tur catervatim, ac interspersa arena ad tantam montis altitu-
dinem excreverent. 2. Qui accidit, quod solum hos in mon-
tes inter se disritos collectæ fuerint, & non in agris vicinis
reperiantur simul, montibus aliis, viis aliisque locis propin-
quioribus? 3. Si à diluvio adhuc superessent, non est credi-
bile has conchas, licet figura dissimiles, inter se tamen mate-
ria convenientes solas fuisse tunc temporis, uti hodiernum in
mari non uniformes inveniuntur, cum tamen hic nullas alias
reperiamus, nisi ex materia ostracea terrestri, cretacea.

§. 9.

Mens au-
toris.

Longe aliam ut foveam sententiam, multæ rationes per-
suadent, nimirum, ibidem esse locum concharum natalitium,
originemque trahere à sale materiæ crassiori succoque lapi-
descenti intermixto, quod ex sequentibus patebit. Desumo
autem argumenta, (1) à loco ad generationem apto, qui
arenosus est, talem vero requiri testatur ARIST. l. V. H. A.
c. 15. ideo ut succus lapidescens cum materia terrestri eo me-
lius possit sese conjungere, quam causam etiam agnoscit CL.
SALMASIUS l. 5. c. (2) A materiæ similitudine, quæ in ro-
tundis, pectinibus, oblongis, turbinatis una eademque est,
cretacea, calci similis, in reliquis vero majoribus ostraceis,
matri perlarum accedit. (3) à Varia magnitudine: minutis-
simæ enim in radice montis inveniuntur, ubi tamen nonnun-
quam, sed rarissime majores interspersæ sunt, in vertice vero
maximas erunt aratores, ut ita videatur, quod etiam hic na-
tura observet ordinem, dum à parvis incipit, quæ tractu tem-
poris magis incrementum sumunt, atque ita majores consti-
tuunt, siquidem nunquam in summitate aliæ quam maximæ
inveniuntur, cum alias lege naturæ hæ, utpote graviores, infra
mino-

minores tanquam leviores supra deberent esse. (4) Quia non secus ac medulla faxorum in monte molles sunt, erutæ vero ac in aëre servatæ indurescunt sensim. (5) Videmus in turbidatis matrem cui adhæret succus ille lapidescens, quæ lapidi serpentino & colore & nitore & duritiæ similis est exterius, interius vero plane arenosa, ubi arenulæ lapidis ad duritiem coivere, quod non esset, si ab animalculo conficerentur, quorsum enim tunc esset mater? Cum non observemus in omnibus conchis marinis ac testaceis terrestribus illam, sed solum quod per singulos annos animal laminam ex superfluo alimento apposuerit. (6) Jam olim non potuit fieri generatio, quia hodiernum minima illa crescunt nullius animalculi ope; nisi enim crescerent, deficerent tandem in summitate montis grandiores. (7) Nunquam observatum fuit, ejusmodi spondylum sine ullo humore extra aquam vixisse; unde enim hoc in loco medioque montis sumeret pabulum? (8) Vix reperitur in monte prope Weinheim lapis qui non imitetur figura utut rudis conchas, unde hoc? nisi quod lapis participet de illo succo, qui sese insinuans in poros concham efformat, vel potius ejus simulacrum.

§. 10.

Modus autem generationis talis mihi videtur esse, dum nimirum succus ille lapidescens ex suis latebris pullulat, are- nullasque, utpote per se ad naturam lapidis accedentes, sibi conjungit, opeque salis conchas constituit. Consentit SALMASIVS. s. l. c. dum. p. m. 140. scribit: *Terra omnium rerum creatarum seminia & principia continet, tam earum quæ ex ipsa nascuntur proprie, quam illarum quæ in medio mari aut fluminibus generantur, sive illa sint φουρά sive ζωά sive ζωόφουρα, & paulo post: idem de conchis & ostreis quæ in mediterraneo inveniuntur multis locis: non aliud enim potest dici, quam generandis conchis aptum naturam illorum esse locorum, non ubique inveniuntur, certe nec omne mare ostreosum est & κογχυλωδες, cujus fundus saxosus est, ibi præcipue abundant. Hæc ille.*

Modus generationis.

B

§. II. Re-

Materia ge-
nerationis.

Requiritur in generatione locus arenosus, illum enim aptum dicit ARIST. l. 5. H. A. c. 15. aut petrosus etiam, unde SALMASIVS. l. 5. c. pergit: *Ista terrene conche vel simulacra concharum non in omnibus terrarum locis reperiuntur, sed aut in montibus, aut in agris saxosis, uti illa que tradidit patruelis meus in villa ipsius agris lapidosis inter alios lapides passim jacentia invenire est.* Complura siquidem concharum genera saxis affixa vitam traducunt. teste ARIST. l. 1. H. A. c. 1. uti ostrea illa de quibus legimus ap. Andersen. 1. Buch c. 5. Mercklin. Ost-Indische Reise-Beschr. p. m. 1084. ab Hollandis Klipfuntten dictæ, welche sieben Elen im Umkreis halten / und an denen Klippen sich uffhalten. Sic quoque si velimus cotem artificialem efficere, debemus arena uti, ita describente ZEILLER. l. 1. ep. 79. p. m. 227. ubi ait: *Man man Bier brauet und Erlin-Holz mit dem Hopfen in der Pfanne bis der Hopfen genug hat / wol fieden läst / darnach in einem frischen Sand oder Kiesel / dasselbe in einem Keller gräbt und drey Jahr darinnen liegen läst / so giebt es die besten Weß oder Büchsenstein.* Præterea fide metallcolarum constat, quod ingentia saxa infra horizontem sensim in glaream adeo tenuem abeant, ut pro clepsydris inservire possit, hancque glaream aquis permixtam esse, adeo ut si quis incidere, non secus ac in aquis submergeretur neque fundum attingeret. teste BECCHER. *phys. subterr. l. 1. s. 2. c. 2. n. 4.*

§. 12.

De succo
lapidescen-
te.

Insuper accedit succus lapidescens, qui illam arenam compingat & ita massam constituat: dari autem ejusmodi succum non difficile est probare. Sic legimus ap. ARIST. *in mirabil.* quod cum ad Pergamum bello exorto opifices ad Lydiæ metalla confugissent, in illis obstructo ab hostibus orificio sunt suffocati, tandemque observatum fuit, ossa eorum lapidifaceta, & vasa quæ ad manuarios usus adhibuerant, in quibus humor in lapides conversus fuerat, quod non potuisset fieri, nisi talis humor sese insinuasset in illorum corporum poros. v. GREIDAN. *phys. p. m. 167.* similiter in Elbogano tra-
ctu

Etu juxta oppidum Falkenau integras abietes in lapides verti
 refert Boëtus de BOOT. *hist. gem. c. 30. Conf. KIRCHER. mund.*
subterr. t. 2. l. 8. c. 2. f. 2. CÆSIVS. mineral. l. 4. p. 1. c. 1. sic pro- Exempla.
 pe Alzei in tractu pagi Eppelsheim ipsemet inveni in radice
 cujusdam collisrivulum, in quo muscus ibi nascens indurescit
 & egregie corallia imitatur. In Palatio Ludovisiorum Romæ
 monstrum hominis petrefacti vidit BARTHOL. C. 2. H. A.
 p. 354. De lithopædio sive infante saxefacto Agendici senonum
 1582. post 28. annos ex utero Columbæ Chatry prodeunte
 ope sectionis. v. THVAN. l. 76. PARÆVS. l. 24. de monstr. c.
 11. LICETVS. l. 2. de monstr. c. 45. Loyse BOVRGOISE. de offic.
 obstetr. p. m. 102. SCHENK. lithogenes. p. 82. SCHOTT. phys.
 curios. l. V. c. 17. de cerebro bovis lapideo. BARTHOL. C. VI.
 H. 91. WILLIS. de mot. musc. p. m. 7. De serpente lapideo in
 cervi viventis ventriculo v. SACHS. & MAJOR. epist. pecul.
 Cancros lapideos inventos fuisse testatur PFLAVMER. *Mer-*
cur. Ital. p. 2. p. 65. CALCEOLARIVS. f. 3. Musei. p. 429. Torell.
SARAYNA. hist. Veronens. ALDROVAND. de restac. f. 81.
GESNER. de aquatil. f. 14. f. 186. Laur. SCHROEDER. monum.
Ital. l. 1. f. 34. de gallina ovis incubante lapide obducta v.
Andr. BACCIVS de therm. l. 5. c. 4. f. 282. Totam urbem cum
 lapidefactis hominibus v. ap. BARTHOL. H. A. C. 2. *hist. 100.*
 ORTEL. *describt. Russ. A. 1320.* Hic humor etiam sæpissime
 instar rivuli fluit ac in guttas abit, uti legimus ap. ZEILLER.
ep. 551. p. m. 873. Daß in der Baumans-Hole nahe an dem
Flecken Elbingenrode / Steine gefunden werden / nahmens
Tropffsteine / weil die Tropfen von dem Wasser aus dem Fels-
sen in einen hartlichten Stein zusammen wachsen / qui p. 552. ibi
dem pergit: Im Reich Augustusburg wird alles auch Leder und
Leinwadt zu stein / ubi plura egregia habet. Immo totos fluvios De aquis
 petrificantes dari, probari potest, quemadmodum legimus de petrifican-
 talibus in pago Hiuret non procul Vienna Allobrogum & ur- tibus.
 be Clairmont: ap. STROBLLBERG. *describt. Gallia polit. med.*
f. 3. p. 147. & prope Florentiam de Arno fluvio, ubi fagi trun-
 cus lapideus factus inventus est: *teste ROLFINC. l. 2. f. IV. ve-*
getabil.

Exempla.

getabil. c. 2. p. 147. In Hungaria ap. WERNHER. de admir. Hung. aq. In Comitatu Zips. BECHER. phys. subterr. c. 1. f. VI. c. VI. n. 7. p. 592. In Gothia Fridericus I. Imperator expertus est, teste MIZALD. C. 3. f. 36. In Danico mari juxta Lubecensem urbem v. CARDAN. subtil. l. 2. p. 84. ubi plura de arboribus & foliis cum nido & pullis lapidefactis. Conf. PLIN. l. 2. c. 103. BARTHOL. l. 4. s. 8. similiter OVID. metam. xv.

Flumen habent Cicones quod potum saxea reddit

Corpora, quod tacitis inducit marmora rebus.

Uti etiam meminit Silari SILIVS ITALIC. l. 8.

Nunc Silarus quos nutrit aquis, quos gurgite tradunt

Duritiem lapidum mersis inolescere ramis.

Conf. ad h. l. DAVSQVEIVS. p. m. 375. & Balch. BONIFAC. l. 3. Musar.

Frigidus ut Glarus saxea ligna facit.

v. plurima ap. PLIN. l. 31. c. 2. sic quoque OLEAR. Persische Reise-Beschreibung l. 2. p. 116. scribit: Daß in dem Wall zu Narva ein Wasser sey/ welches erstlich zu einem Teig/ darnach zu einem Stein wird. Id quod etiam referunt de urina Lyncis cum OVIDIO xv. metam. ubi canit.

Vrina
Lyncis.

Vieta racemifero Lyncas dedit India Baccho

E quibus, ut referunt, quid quid vesica remisit,

Vertitur in lapides & congelat aëre facto.

Corallii lac

Sed hoc recte negat BRODÆVS. l. 3. miscell. c. 10. Conf. tamen affirmantem ENZEL, de re metall. l. 3. c. 27. ap. HOFMAN. clav. Schröd. p. m. 182. Idem affirmant de lacte curallii, sed etiam negatur à GASSEND. in vita Peireskii. p. m. 292. HOFMAN. ex relatione D. Nicolai. clav. Schröd. p. m. 159. BOHN. de

De flatu pe-
rificante.

aër. in subst. c. 1. p. 25. Neque tamen semper requiritur ut ad oculum pateat humor, cum etiam solus flatus aut exhalatio sufficiat, uti ex Corn. Wulfetio refert CAMERAR. in describ. Ptolm. C. 2. c. 70. De meridionali quadam plaga in eaque
aura

aura certis anni temporibus in montanis provinciæ Chilenfis in Armenia locis spirante, narrat, integras equitum turmas in saxeam exercitum ejus afflatu repente abiisse; pristinumque aciei statum servasse. *ap. KIRCHMAIER. disp. de corp. petref. Wittib. 1664. §. 2.* His exemplis adductis satis superque probari potest dari talem succum, quod autem etiam in his nostris conchis earumque generatione adsit, inde probabile est, quod rotundæ illæ quamdiu in monte sunt, adeo molles sunt, ut vix possint sine læsione erui, extractæ vero ac in aëre servatæ magis magisque indurescunt, non secus ac Corallia ac medulla saxorum, Das Steinmarck! teste OVID. 4. metam. fab. 3. de Nymphis caput Medusæ aquis superspargentibus.

Corallium.

Nunc quoque curaliis eadem natura remansit

Duritiem tacto capiant ut ab aëre quodque

Vimen in equore erat, fiat sub equore saxum.

§ l. 15. fab. 41.

Sic & curalium quo primum contigit auras

Tempore durefcit, mollis fuit herba sub undis.

Utut hoc etiam alii negant, uti BEGVIN. tyroc. chymic. l. 2. p. m. 253. BOHN. de aer. influx. c. 1. p. 24. FRANC. disp. de cural. Jen. 1665. Probat ulterius communis generatio lapidum aliorum, de qua curiosissimi metallicolæ testantur, quod invenerint in quodam vastissimo monte infra horizontem laborantes sensim saxa tractabiliora, teste BECHER. l. f. c. Accidit autem hoc, dum particulæ salinæ quamdiu huic liquori sunt commixtæ, simul resolutioni sunt obnoxia. v. FABER. pallad. Spagy. c. 17. p. m. 185. PELSHOVER. tyroc. chim. l. 2. c. 10. p. 153. GASSEND. l. 4. de vit. Peiresk. p. m. 292. BOYLE. de fluid. § firm. § l. de relat. fund. mar. f. 3. PINCIER. enigm. 1. l. 2. p. 99. dein in altero nostro genere ostreaceo probat egregie laminarum accretio, quæ similis aliorum lapidum, in specie derer Schiffersteine! est, simulque indicat in quantum singulis annis crescant lapides, quod etiam probant cochleæ terrestres, unde

B 3

unde

unde rationi conveniens est, eas laminas crescere pro ratione
affluxus hujus humoris. *Conf. f. §. 8.*

§. 13.

de sale.

Tertio requiritur sal tanquam causa efficiens harum con-
charum, quia citra illud vix potest fieri petrificatio, teste KIRCH-
MAI. l. f. c. Videmus enim corpora sale destituta non lapi-
descere, uti cineres in quibus sal separatum est, (secus corallia,
ovorum testa) neque etiam materia terrestris concrevit, nisi
ope salis, uti probant parietes calce & lapidibus exstructi, qui
ob id duriores quam qui ex limo & lapidibus. Præterea ex-
perimentum Boëti de BOOT. l. 2. gemm. c. 301. satis stabilit,
quo vidit corallia, lapides cancrorum, margaritas etiam si vini
essentia fuerint solutæ in spiritum, salis spiritu rursus coagu-
latas, & in corpus redactas. ap. GRAM. *dissp. de uxor. Loth.*
quest. V. Hæcque generatio est ad mentem Chymicorum, uti
etiam in nostris conchis deprehendi, ubi sal acutissimum vitrio-
licum aliquomodo per filtrationem & evaporationem proli-
cui. Juxta ARIST. *meteorol. l. 4. c. 8.* vero procedit hæc ge-
neratio vel à calore indurescente, vel à frigore humidum exic-
cante. *de quibus. SENNERT. de consens. c. 11. CHARLETON.*
de lithiasi. Non agnosco illum modum ac fabulosum arbi-
tror, quem recenset ZEILLER. *ep. 554.* ubi ait: *Dasß der*
gleichen werden den erdichteten elementarischen Geistern / Berg-
männlein und Sylphen zugeschrieben / welche solche künstliche
Arbeit machen / und dan auch der verborgenen Influxus des
Mercurii / auch denen höllischen Geistern; sed potius ei adsti-
pulor quando addit, auch der Natur. Manet igitur harum
concharum materia terrestris humor petrificans cum sale. *Conf.*
Excell. D. MAJOR. de cancr. serpent. petrif.

Modus ge-
nerationis.

§. 14.

de figura.

Habemus itaque materiam concharum, jam videbimus
pauca de figura illarum, undenam illa dependeat? Difficile
est hac in parte quid statuere, scimus equidem naturæ lusum,
quomodo vero agat & cur conchas solum efficiat, nec Oedi-
pus

pus poterit divinari, merito potius cum SALMASIO *l. f. c.* dicimus, esse hujus loci aptam ac peculiarem naturam, utpote qui ejusmodi succum conchiferum in se continet, non secus ac alio in loco inveniamus glossopetras, fungiten, syringiten, Cenchriten, hieraciten, geraniten, ætiten, peristeriten, lepidoten, Rhombiten, ammoniten aliosque, *de quibus JONSTON. in thaumatogr. cl. 4. c. 17.* Et ut alia addam exempla ubi non solum accidentaliter natura similiter lusit, sed & quod adhuc magis est, varias imagines certarum plantarum, hominum, animalium impressit. Sic refert ex LEANDRO *descript. Latii ZEILLER. l. 1. ep. 74.* das bey Tivoli in Italia Steine gefunden werden/ schön weis/ so wie Zucker = Confect von allerhand Sorten/ als Mandeln/ Coriander &c. aussehen. Similiter scribit Führer in seiner Reise-Beschr. p. m. 125. daß man an dem Berg Sinai mancherley Steine findet/ wie Mandeln/ Dattlen/ und andre Früchte/ sehr seltsam/ quemadmodum dactylus Idæus, *de quo HOFMAN. clav. Schröd. p. m. 182.* Ita quoque in ditione Jestemeniana, non longe à Schaphusiana agros leguminosos fabisque quasi, orobis & pisis lapidosis instratos & confitos reperiri refert GRAMMIVS *disq. de ux. Loth. quest. 10.* & prope Bethlehem invenit BELLON. *l. 2. obs. 87.* ubi tamen fabulam quam de rustico & Maria virgine hac de re narrant, merito ridemus. Tradit itidem GASSEND. *in vit. Peiresk. p. 148.* eum ossa hominum natura lapidea & varia animalia vidisse. TORELL. SARAYNA. *hist. Veron. 2.* scribit, repertos intra montis viscera echinos lapideos, materiæque ejusdem paguros, stellas, pisces, cochleas, ostreas & avium rostra, five ea Noachi tempore per terras omnes effusum mare in mediterraneo vexerit, tum superaggesta humus obtexerit ac denique in lapides verterit, five ipsis in montibus fluitans falsus humor quidam ac vitalis genuerit. De variis imaginibus lapidum v. PFLAVMER. *Mercur. Ital. p. m. 19.* Führer. *l. c. p. 211.* BONIFAC. *hist. ludicr. l. 3. c. 11.* CARDAN. *l. 7. subtil. p. 184.* PANCIROL. *rer. perdit. tit. 16.* In marmore Ravennæ conspicitur sacerdos hostiam elevans adeo accurate, ut Paulus III. Pontifex M. pictoris manu factam crediderit imaginem. teste PANCIROL.

Exempla,

In duo con-
ligata origo

ROL. l. f. c. de viri vestigiis in marmore & regio capite in achate, v. Steph. PIGHIVS. in prodisc. Hercul. ALBERT. M. meteorol. MAJOLVS. dier. canic. col. 18. Sic Michael GEHLER. epist. philol. de formic. & gemm formic. schreibt/ daß Rudolpho II. von der Persischen Gesandschafft ein Edelgestein 1610. verehret worden/ in welcher von Natur die Jungfr. Maria mit dem Kindlein also zusehen gewesen. ap. ZEILLER. C. 4. ep. 57. qui ibidem p. 55. dergleichen von D. Luthers Seel. Bildniß schreibt. Varias herbas repræsentantes lapides v. ap. JONSTON. thaumatogr. cl. 4. c. 17. p. 158. varias partes humani corporis exhibentes lapides, uti Maën humano femori conformis. de quo GIRALDVS. l. 2. Itiner. Cambrie. c. vii. Ostiocolla, de quo v. HOFMAN. clav. Schroed. p. m. 185. aliique.

S. 15

In quo consistat origo.

Arbitror itaque probatam fuisse hanc sententiam, quæ vult humorem lapidescentem cum sale & materia terrestri, arenosa, has conchas constituere, natura ita opus dirigente. Impossibile enim est, ut aliam rationem addamus, quia non possumus assequi, cur solum hoc in loco & non alio generentur, ut & cur in homine in vesicula felle & non in capite aut alia parte, nisi à convenientia partis lapidescentis cum illa parte in qua est, v. Excell. D. D. FRANCI. lapidicin. microc. Quod vero hanc figuram habeant & non aliam similiter dependet à natura, ejusque lusus est, ex aptitudine & convenientia particularum ac loci fortuito ita factus, uti etiam testatur SALMASIVS l. f. c. Hanc autem adesse in montibus nostris conchiferis probatur, quod non procul hinc alia detur fovea in qua mirabilissima inveniuntur lapides multifformes, & in alio vicino monte, nomine der Grind / glosopetra, in alio der rothe Thal / achates, crytalli, amethysti, in alio prope der Ziegelscheuer / minera ferri, in alio nomine die Sand-Grube / unicornum fossile, &c. quæ omnia denotant peculiarem loci aptitudinem. Præterea hoc in monte, ut supra dixi, vix lapidem inuenies, qui non concham imite.

imitetur. Posset aliquis suspicari, etiam poros terræ aliquid conferre, quod tamen suo loco relinquo, & potius credo succum lapidescentem & Sal illum modificans causam esse primariam, quia & lapides in monte conchæ figuram assumunt.

§. 16.

Qui autem fiat quod crassiores conchæ illæ rotundæ & multiformes inferius, ostreis vero similes superius in monte inveniuntur, arbitror inde dependere, quod hæ ex subtilissima parte salis & succi lapidescentis dependent, unde vi legis immutabilitatis naturæ sursum tendunt, illæ vero, utpote terrestriores, inferius generantur. Quod vero illarum materia sit subtilior, probatur ex splendore egregio, dein etiam ex copia salis, quæ in calcinatione ob insignem volatilitatem avolat, unde etiam matris perlarum splendorem æquant, Reliquæ autem lapidis vulgaris colorem imitantur, wie Kalksteine / ob materiæ terrestrioris copiam salisque defectum, utpote quod in paucis fixo constat.

§. 17.

De usu Medico quem habent, credo posse adhiberi commode in febribus, atque exinde posse fieri illud Specificum Crollianum, tam ratione salis, qui fundit humores, quam ratione capitis mortui, quod præcipitat; Sal vero illud volatile concharum ostreis simillimarum potest applicari in morbis à serosa colluvie, obstructionibus mesaraicis, lienis, pancreaticis, hypochondriorum &c. hydrope, quia recludit poros. Illud autem fixum concharum terrestrium autumo non inutile fore, ubi diuresi opus est, ex quo generali usu quilibet poterit specialem elicere.

Ufus internus.

§. 18.

Externe vero ostreacearum genus egregie valet ad inanes componendas, uti modum tradit Alex. PEDEMONT, Secret. PRUDENT. in homartius.

Ufus externus.

Nectitur & nitidis concharum calculus albens

Crinibus, aureolisque riget coma texta catenis.

Præterea potest etiam applicari ad opus illud quod vocatur Die Muschel-Arbeit.

C

TRACTA-

TRACTATIO SECUNDA.

De

Glossopetris.

§. I.

De glosso-
petris.

Conchis itaque nostris explicatis offerunt sese glossopetræ, quas invenimus uss dem Grund; Harum figura est non admodum magna, unde etiam nostrates non *Natter*, sed *Vogel-Zungen* vocant, exterius partim egregie polita, partim tamen cortice calcario obducta est, exactæ duritiei, planeq; acuminata in priori parte, in posteriori lata vero partim triangularis, partim instar ossis ypsiloidis in cornua abit, ita tamen ut cortex cum acuminata parte sit cinerei coloris, & durus, linguæque admotus hæreat, illa vero extremitas instar ossis hyoidis velut ochra flavescat. Cortice remoto apparet materia quædam terrestris instar ossis medullofi exiccata. Vineæ præterea ex limo arenosa est, in qua diversæ magnitudinis inveniuntur, eaque unica saltim. Similiter nobis quoque offerunt lapicidinæ Flonheimenses, sed paulo majores, in quibus dum maximos molares lapides eruunt, deprendunt quasdam cavitates ejusmodi glossopetras continentes nostris similes colore, figura, duritie &c. de his quarimus primo an differant à Melitenibus, secundo quem usum habeant? præcipue cum Jesuitæ magno vendant Melitenses, juxta effatum D. MICHAEL. in Colleg. MS. ad JONSTON.

§. 2.

Meliteniū
descriptio.

De Melitenibus talis exhibetur nobis historia apud Heberer l. 3. Egypt. Dienstbarck. c. 16. p. m. 436. - Nechst der alten Stadt Malta ist ein Höle / so die Inwohner Grotta S. Pauli nennen / darinnen der Apostel Paulus soll geprediget haben / in dieser Höle seynd Steine / welche viel vor giftige Kranckheiten und hizige Fieber brauchen. In gemeldten Felsen wachsen

Wachsen auch hübsche glatte Otter-Zungen/ so von der Gestalt
den Nahmen haben / welche die Arbeiter / indem sie die Felsen
graben und verschlagen / finden / und andern verkauffen / aller-
hand Gattung groß und klein / aber sie seynd so schön poliret/
als wann sie gegossen wären. In obgedachten Felsen findet
man auch die *l' ochi di serpe* oder Schlangen-Augen / *nostra-*
tibus Schwalbensteine. &c. Sunt nonnulli, qui hæc veltigia
S. Pauli volunt, dum tribus integris mensibus naufragus in
hac insula Evangelium annunciavit incolis, eosque ad fidem
Christianam perduxit, ACTOR. 28. omnes ejus insulæ fer-
pentes veneno spolians cicuresque & inhabiles ad lædendum
faciens, ac si in petras essent conversi, unde & singulare ve-
nenorum esse alexipharmacum tam terram quam linguas &
oculos communi fama Melitæ est pervulgatum ap. C. BAR-
THOLIN. C. vj. H. i. Sed fabula.

§. 3.

An autem hæ nostræ Alzejenfes differant à Melitenfi-
bus? non immerito quæritur; cum hæctenus de his fama lon-
ge lateque sese divulgaverit, præcipue apud Magnates. Re-
quisita igitur harum Melitenfium sunt juxta BARTHOL. l.
f. c. ut non sint ferratæ instar dentis, neque etiam tornatæ
in formam triangularem, sed sint teneræ, mediæ duritiei &
natura calcinatæ, quæ una cum cortice facile masticientur in-
star eboris bene calcinati. Veræ præterea in calcinatione
non abeunt in calcem sed quæ ossæ in carbonem. Conf. HOF-
MAN. *clav. Schræd. l. 3. c. 2. §. 14. p. 130.* In nostris omnia
recensita deprenduntur præter illud quod non ita facile ma-
sticientur, & non uti Melitenses & Flonheimenses in lapici-
dinis sed arenosa limosaque vinea inveniuntur. Attamen
credo eam mollitiem non semper deprendi in Melitenfibus,
nisi statim eas masticemus in ipsa Grotta S. Pauli; diversas
enim inspexi æquè duras. Alias colore aliisque omnibus re-
quisitis cum Melitenfibus coincidunt, adeo ut vix deprendi
queant, egoque ipsemet seductus Flonheimenses pro Meli-
tenfibus sumsi. In calcinatione nil nisi cortex abit in calcem,
alias interne conspicitur materia quædam terrestris coloris

An diffe-
rant Alzei-
enses à Me-
litensibus.

phoenicei, medixque duritiei ac insipida. *Conf. WORM. Mus. sei. c. 4. p. 7.* Optumz ad usum sunt juxta mentem omnium auctorum cineritiz, quia illz ex subtilissima materia eaque purissima oriuntur, quare non credo nostras differre à reliquis.

Ufus ex-
ternus.
in veneno.

§. 4.
De generatione aliquid adderem, nisi illud *tr. 1. de con-*
chis egissem, cujus applicatio huc quadrat. Jam pauca de
usu harum adjungam, quia tam externe quam interne apud
multos invaluit: externe collo ac auribus appenduntur *teste*
BARTHOLINO *l. f. c.* & Scyphis Magnatum induntur, quia
venenum, dum sudorem ex illis propellunt, non secus ac por-
cellana aut serpentina vasa, quz dissiliunt, ac ita à potu venena-
to sunt immunes, wie von denen Matter Zungen es gesehen
zu haben schreibt Heber *l. f. c.* qui ibidem addit, daß der
Groß-Meister zu Malta zu seiner Zeit habe die l' ochi di ser-
pe in einem Ring also getragen wider das Grimmen / daß er
die bloße Haut damit angerühret. Internè vero ad gr. tria
propinavit D. Bahr. *ap. D. MICHAEL. Colleg. MS. ad Jonst.*
Colleg. Pract.

In partu.

In parturientis manu detenta glossopetra donec incale-
scat partum juvare dicitur *ap. HOFMAN. l. f. c.* quod tamen
ego non credo, & non secus ac alia amuleta, uti corium hu-
manum, lapis aquilæ &c. in partu fabulis adjungo: quis
enim est consensus manus cum utero, aut quæ vis commu-
nicata expellens? ubi viæ?

In dentitio-
ne.

Ad dentitionem quoque commendantur hæ glossope-
træ in patria mea, & ob id argento inclusæ infantum collo
appenduntur. Credo hoc posse fieri ob duritiem, quia dum
infantes has ori indunt, comprimuntque gingivas, ut eo
melius ossea dentis substantia φάτνια possit perforare, non se-
cus ac crystallus, achates, mater perlarum, dens lupinus ap-
pensus, de quibus tamen vult SYLVIVS. *l. X. prax. tr. 1. c.*
7. §. 17. quod sale volatili hoc perficiant. Ego hoc in dubi-
um voco, immo non agnosco: qui enim potest mihi ex tam
duro corpore sola collisione aut compressione illa sal prolici?
Non

Non tamen, cum sint latis acuminate, vellem infantulo appendere, quia facile potest infligi vulnus ori tenerrimo.

In Epilepsia profunt similiter, si infligatur vulnusculum. In epilepsia
ap. BARTHOLIN. l. c. f. Hoc autem fieri arbitror non à specifica virtute neque in omni Epilepsia, sed solum generaliter ac in ea quæ oritur à sanguine vel potius spiritibus animalibus acidis, qui factò vulnusculo cum sanguine effluunt, unde cessat nervorum contractio. Fiet autem hoc vulnusculum vel circa principium spinalis medullæ vel in nucha, ubi hi Spiritus acidi congregantur & particulis suis acidis & acutis nervos ad suum principium pellunt. Quod autem generali virtute hoc fiat, inde probatur, quia illud pleraque caustica idem præstant, immo etiam si tale ferro vel scalpello fiat urgente necessitate, quemadmodum legimus de puerulo *ap. TVLP. 1. obs. 56.* cui podici admota sanguifuga & ulcusculum nuchæ inustum loco medellæ fuit, qui *l. 3. obs. 2.* de cucurbitula pollici pedis apposita fere idem refert *CELSVS. l. 3. c. 23.* prognosticum fert de tali vulnere, ubi ait: *Ultimum est iuxta talum in utroque crure paulum sanguinis mittere, occipitum incidere, & cucurbitulas admoveere ferro candente in occipitio, quibus si finitum malum non fuerit, propemodum est ut perpetuum sit.*

§. 5.

De interno vero usu sunt alii qui exhibent in peste, febribus malignis, ardentibus, variolis, morbillis, lumbricis infantum, epilepsia; & non secus ac Bezoar commendant; idque ob insignem diaphoresin quam ob sal volatile dicuntur præstare, *v. d. BAR. ap. MICHAEL. Colleg. MSS. ad JONSTON.* ubi ad summum tria grana exhibere jubet. Sed nonnulli qui à figura illud deducunt, ac nomine, quia vipera egregie in hoc valet, de qua *MVTSCHLER. bez. anim. w. von der Pest.* Unde non absolum esse, si hæ lingvæ pulveres ingrediantur cordiales ait *RONDELET. l. 32. c. X. citante HOFMAN. l. f. c.* uti etiam vidit Panormi Joh. Frid. Habella, Ordin. Hierosolym: Vice Cancellarius: id quod etiam te-

Ufus internus.

statum Hebræi l. f. c. quando ait: So hab ich selber der Malteser Steine wie auch gemeldter Otter = oder Natter = Zungen mit mir heraus gebracht / und solche Tugend an allen / auch bewert bey Menschen gefunden. Similiter etiam, uti mihi narratum est, Medici Moguntinenses in Flonheimensibus glossopetris experti sunt, ac propterea eas etiam emunt, ubi quoque mihi persuadeo, quod nostræ Alzeiensis eundem effectum sint præstituræ, cum & forma & substantia conveniant cum illis. De Epilepsiæ curatione itidem non dubito, præcipue cum forte latex sanguinis sit vitiosus aut acidus, unde vi præcipitante ac imbibente egregie proderunt. Habes ita EXCELLENTISSIME DOMINE lævia hæc de nostris conchis ac glossopetris, quibus otiosas horas inter expatiandum perdidisse mihi volupe fuit. Si scivero me in his Tibi placuisse, non ultimam laudem arbitrabor esse, calcarque erit ut forte brevi alia quæ sub manu sunt edam. Finio & adicio illud Nasonis:

Hos habet hæc calamos, hos hæc habet ora libellos

Hæc viget in nostris, Maxime! Musa locis.

Quæ quamvis misisse pudet quia parva videntur,

Tu tamen hæc queso consule missa boni.

INDEX

INDEX
AVCTORVM.

Albertus M.
Aldrovandus.
Andersen.
Aristoteles.
Aventinus.
Baccius.
Bartholinus.
Becherus.
Beguinus.
Bohn.
Bonifacius.
Boot.
Bourgoise.
Boyle.
Cæsius.
Calcagninus.
Calceolarius.
Camerarius.
Cardanus.
Celsus.
Charleton.
Dausquejus.
Enzel.

Erasmus.
Faber.
Führer.
Franc.
Frank.
Gassendus.
Grammius.
Greidantus.
Gehlerus.
Gyraldus.
Hebrer.
Hofman.
Kircher.
Kirchmajer.
Leander.
Licetus.
Major.
Menzelius.
Michaël.
Mizaldus.
Mutschlerus.
Olearius.
Ortelius.

Ovi.

Q.K. 356,34.

JOH. I
Doctoris, I
heimensis

M C

C O

G L O
A L

AMPLI

D N. D. G
Archiatrum

PROSTAT

02

II S
6

EIEK
sis ac Man-
LATINI,

V S

RIS

RIS
VS,

ELLEN-

ANCVM
ademicum

INGIUM,

